

# MIND! - RADION SINFONIAORKESTERIN KAMARIMUSIIKKIFESTIVAALI 4.-6.2.2022

Radion sinfoniaorkesteri järjestää Musiikkitalossa kahden vuoden välein kamarimusiikkifestivaalin, jonka suunnittelusta vastaa aina joku tai jotkut orkesterin muusikoista. Tällä kertaa festivaalin teemana on MIND! - pelastaako musiikki stressiltä?

Ajatus sarjasta erilaisia kamarikonsertteja monissa mielen maisemissa sai alkunsa meren rannalla Espoossa, jo kohta kolme vuotta sitten. Kiireisen ja ehkä stressaavankin arjen keskellä mieli rauhoittuu usein parhaiten juuri luonnon äärellä. Mutta kuinka suuri merkitys musiikilla on ihmisen mieleen ja sen hyvinvointiin – sitä meren äärellä mietin, ja siitä idea lähti konkretisoitumaan kohti festivaalin ohjelmistosuunnittelua. Muun muassa tämän kysymyksen innoittamana suunnittelimme yhdessä kollegani Tuija Rantamäen kanssa monipuolisen sekä toivottavasti myös mieltä ja ajatuksia virkistävän ohjelmakokonaisuuden.

Festivaalin oli tarkoitus nähdä päivänvalo jo vuonna 2020, mutta maailman sekaisin saanut koronapandemia siirsi sen tähän vuoteen 2022. Pandemia on aiheuttanut meille kaikille suuresti huolta, surua ja myös suoranaista yksinäisyyttä. Jatkuva negatiivisten asioiden tulva ja uutisointi saattaa uuvuttaa mieleemme helposti niin, ettei ihan tavallisen arjen mielekkyys tunnu saavutettavalta asialta enää lainkaan.

Vuorovaikutus ihmisten välillä on vähentynyt merkittävästi. Kanssakäyminen ja vuorovaikutus ovat kuitenkin edellytyksiä mielekkääseen elämään, uuden kokemiseen ja oppimiseen. Yhteiset kokemukset, niiden tuomat ajatustenvaihdot ja mielipiteet herättävät meissä tunteita ja luovat merkityksellisyyttä kokea asioita yksin ja yhdessä. Yhteisöllisyyden puute pitää kuitenkin meitä kaikkia yhä pihdeissään valitettavan tiukasti.

Pandemia-aika korostaa MIND!-festivaalin teemaa entisestään. Mikä merkitys vuorovaikutuksella on konsertissa? Millaista vuorovaikutus on oman mielen ja musiikin välillä? Entä miten se toimii muusikoiden ja kuulijoiden välillä? Tuottavatko esitettävät kappaleet sinulle mielihyvää - mikä on juuri Sinun mielmusiikkiasi? Mitä aivoissa tapahtuu, kun kuulet musiikkia? Mitä kaikkea tarvitsemekään mielen virkistykseksi? Onko musiikki yksi tärkeä apukeino tässä kummallisessa ajassa?

Sana mieli, englanniksi mind, avarsi omia mahdollisuuksiamme ohjelmakokonaisuuden laatimisessa: mind tarkoittaa suomeksi ota huomioon, huomioi, huomaa (esim. mind the gap, mind the audience, mind the children). Konserteissa on otettu huomioon esimerkiksi juuri lapset: mukana on Sergei Prokofjevin rakastettu musiikkisatu *Pekka ja susi*, ja siihen olemme saaneet iloksemme mukaan näyttelijä Jussi Nikkilän kertojan rooliin.

Mindfulness-konsertti puolestaan yhdistää musiikin ja psykofyysisen harjoituksen yhdeksi kokonaisuudeksi. Orkesterista löytyy moniosajia tällaiseenkin: muutamit soittajistamme muodostavat gamba-yhtyeen, lyömäsoittajat puolestaan luovat mindfulness-harjoitukseen oman äänimaailmansa aasialaisen musiikin myötä. Harjoituksen ohjaa RSO:n käyrätorvensoittaja, Pilates-ohjaaja ja Playing from the Core -menetelmän kehittäjä Tommi Hyytinen. Myös yleisön toivekappaleet muodostavat yhden oman konserttikokonaisuuden. Kuulemme sunnuntaina 6.2. klo 15 alkavassa konsertissa pienen osan niistä kappaleista, joita te, hyvä yleisö, olette meiltä toivoneet. Mind the audience!

MIND!-festivaalin teemaa voi miettiä niin mielenterveyden, mielenmaisemien kuin omien mielikuvienkin kautta. Se voi aueta kuulijalle myös sanaleikkinä, jossa

sanat *mieli* ja englannin kielen sana *mind* ja niiden hienovaraiset eroavaisuudet luovat musiikin kuulemiselle ja kokemiselle avoimen ja vapaan alustan. Oman mieliteesi voit muodostaa kuullun ja koetun perusteella.

Hyppää siis kyytiin! Anna musiikin toimia matkaoppaanasi, pakkaa mukaan avoin mieli ja anna musiikillisten maisemien vaihtua oman mielesi tahdissa. Kuka tietää, ehkä oman mielesi maisemat avautuvatkin tämän viikonlopun aikana aivan uudella tavalla?

Nautitaan tästä vuorovaikutuksesta nyt yhdessä — puolin ja toisin!

TERVETULOLO konsertteihin!

*Tarja-Leena Kircher ja Tuija Rantamäki*  
taiteelliset suunnittelijat

**LAUANTAI 5.2.2022**  
**HARJOITUSSALI PAAVO KLO 12 & 14**

**SATUKONSERTTI**

---

**Sergei Prokofjev:**

*Pekka ja susi, sinfoninen satu lapsille op. 67*

**JUSSI NIKKILÄ** *kertoja*

**JÓZSEF HÁRS** *kapellimestari*

**EMMA VÄHÄLÄ** *viulu*

**SALLA SAVOLAINEN** *viulu*

**MARTTA WAHLBERG** *alttoviulu*

**LASSI VILJANEN** *sello*

**PEKKA SAARINEN** *kontrabasso*

**YUKI KOYAMA** *huilu*

**KYEONG HAM** *oboe*

**HAN KIM** *klarineti*

**JUSSI SÄRKKÄ** *fagotti*

**JOUKO LAIVUORI** *piano*

**NAOKI YASUDA, JANI NIINIMÄKI** *lyömäsoittimet*

# SERGEI PROKOFJEV (1891-1953): PEKKA JA SUSI OP. 67

Kun Sergei Prokofjev oli paennut Venäjältä vallankumouksen jaloista toukokuussa 1918, hän oleskeli aluksi vuoroin Yhdysvalloissa ja Euroopassa, sitten vuodesta 1924 lähtien pääasiassa Pariisissa. Hän ei kuitenkaan katkaissut yhteyksiään uuteen neuvostovaltioon. Hän vieraili maassa ensimmäisen kerran 1927, ja seuraavina vuosina vierailut jatkuivat tihentävällä tahdilla. Vuodesta 1933 lähtien hänellä oli koti sekä Pariisissa että Moskovassa, ja vuonna 1936 hän asettui pysyvästi Neuvostoliittoon.

Yksi ensimmäisistä teoksista, jotka Prokofjev sävelsi Neuvostoliittoon-paluunsa jälkeen, oli lasten musiikkisatu Pekka ja susi. Prokofjev oli käynyt katso-massa moskovalaisen lastenteatterin esitystä ja ihastunut näkemäänsä. Kun teatterin johtaja näyttelijä Natalia Satz pari päivää myöhemmin ehdotti hänelle yhteistyötä, hänen oli helppo suostua.

Pekan ja suden tekstin kirjoitti alun perin runoilija Nina Saksonskaja. Prokofjev kuitenkin halusi siihen niin paljon muutoksia että teki tekstin lopulta itse. Prokofjev oli aidosti innostunut projektista, säveltäminen sujui kuin siivillä, ja teos oli viikossa valmis. Pekka ja susi sai ensi-iltansa Moskovassa keväällä 1936 ja on vakiinnuttanut asemansa lastenmusiikin rakastettuna klassikkona ja Prokofjevin luultavasti tunnetuimpana teoksena.

Sadun keskiössä on ihanteellisuuteen pyrkineen neuvostoajattelun hengessä Pekka, nuoren ja tarmokkaan pionee-

rin malliesimerkki, uuden sukupolven edustaja, joka pystyy kekseliäisyydellään kesyttämään suden edustaman uhan. Pekkaa varoittava isoisa symboloi varovaista vanhakantaista ajattelua ja on eräänlainen jäännös menneestä porvarillisesta maailmasta. Suden lisäksi myös herkästi aseisiinsa tarttuvissa metsästäjissä on nähty uhan elementti, joissakin tulkinnoissa jopa pahamaineisen salaisen poliisin vertauskuva.

Natalia Satzin ja Prokofjevin ajatuksena oli esitellä lapsille musiikkisadun keinoin klassista musiikkia ja orkesterin soitimia. Kertoja johdattelee sisään tarinaan, ja heti alussa esiteltävät soittimet ja niihin liittyvät teemat kuvastavat ilmeikkäästi sadun hahmoja: jousisto Pekkaa, huilu lintua, oboe ankkaa, klarinetti kissaa, fagotti Pekan isoisää, kolme käyrätorvea sutta sekä pata- ja bassorumpu metsästäjiä.

Lapsiyleisöä varten Prokofjev on juuri sopivasti yksinkertaistanut sävelkieltään mutta ei niin, etteikö hänen oma äänensä kuuluisi joka tahdista. Eri hahmoja esittävät teemat ovat hiukan muuntuessaankin aina tunnistettaviassa, ja ne voivat myös yhdistyä, kuten esimerkiksi heti alkupuolella, kun Pekan ja linnun teemat soivat yhtäaikaaisesti kuvastamassa heidän ystävyyttään. Musiikki on paikoin lyyrisen ilmeikästä, paikoin leppeän humoristista, paikoin jännittävän dramaattista - mutta aina valloittavaa.

**LAUANTAI 5.2.2022**  
**HARJOITUSSALI PAAVO KLO 18**

**AVOIN MIELI**

**PAULIINA VALTASAARI**

**MUM, TOHTORIOPISEKELIJA ALUSTAA KONSERTIN TEEMAA**



**Paul Hindemith:**

*Viulusonaatti nro 2 op. 31*

*Il Ruhig bewegte Achtel*

*IV Fünf Variationen über das Lied "Komm, lieber Mai" v. Mozart*

**JARI VALO** *viulu*

**5**

**Steve Reich:**

*Osia teoksesta Drumming*

**JANI NIINIMÄKI**

**ANTTI OHENOJA**

**KAZUTAKA MORITA**

**VIRVA KUUSI**

**Gustav Mahler:**

*Pianokvartetto a-molli*

**PASI EERIKÄINEN** *viulu*

**AINO RÄSÄNEN** *alttoviulu*

**TOMAS NUÑEZ** *sello*

**NAOKO ICHIHASHI** *piano*

**Osmo Tapio Räihälä:**  
*(G)astronomia* (teksti:Suvi Valli)  
**MARIA PUUSAARI** viulu ja lausunta

VÄLIAIKA 15 MIN

**Robert Schumann:**  
*Pianotrio nro 3 g-molli, op. 110*  
*I Bewegt, doch nicht zu rasch*

**REETA MAALISMAA** viulu  
**TUIJA RANTAMÄKI** sello  
**NAOKO ICHIHASHI** piano

**Mihail Glinka:**  
*Trio pathétique*

**GIUSEPPE GENTILE** klarinetti  
**TUUKKA VIHTKARI** fagotti  
**JOUKO LAIVUORI** piano

**Lotta Wennäkoski:**  
*Vyyhti sellolle ja yleisölle*  
*II Kapteenien uudet käskyt*  
*V Aleatorinen olento*

**EEVA RYSÄ** sello

6

Konsertin jälkeen paneelikeskustelu Paavo-salissa. Keskustelemassa Tuire Kuusi, Pauliina Valtasaari sekä viulisti Pasi Eerikäinen (RSO) ja säveltäjä Lotta Wennäkoski.

# PAUL HINDEMITH (1895–1963): KAKSI OSAA SONAATISTA SOOLOVIULULLE OP. 31 NRO 2

Paul Hindemith oli monipuolisuudessaan eräänlainen barokin ajan yleismuusikko 1900-luvulla. Hän loi merkittävän uran sekä säveltäjänä, esittävänä taiteilijana, tutkijana että pedagogina. Jotain barokkista oli myös Hindemithin tuoteliaisuudessa ja epäsentimentaalisesa asenteessa säveltämiseen. Hän tuli 1920-luvulla esiin ”uuden asiallisuuden” (Neue Sachlichkeit) musiikillisena johdohahmona, ja hänen teoksensa palvelivat usein enemmän ”käyttömusiikkilisia” (Gebrauchsmusik) kuin romantiikan ajan emotionaalisen tunnustuksellisuuden pyrkimyksiä.

Hindemithin opuksessa 31 on neljä sonaattia: kaksi sooloviululle (1924), yksi sooloalttoviululle (1923) ja yksi kahdelle huilulle (1923). 1920-luvun alkupuolen vuodet olivat kiireistä aikaa Hindemithille; esimerkiksi yksin vuoden 1924 aikana hän

antoi Amar-jousikvartetin jäsenenä 129 konserttia ja sävelsi näitäkin sonaatteja usein junassa matkoilla uusiin konsertti-kaupunkeihin.

Jälkimmäinen sooloviulusonaatti (op. 31/2) on tiivis neliosainen teos. Sen toinen osa Ruhig bewegte Achtel etenee rauhallisena melodisena virtailuna, johon sekoittuu pohdiskelevampia ja jopa tuskaisempia äänenpainoja. Päätösosa on viiden tunnelmiltaan ja tekstuureiltaan vaihtelevan muunnelman sarja Mozartin laulusta ”Komm, lieber Mai” (Tule, rakas toukokuu). Sen lempeästi keinuva teema on tuttu myös Mozartin viimeisestä pianokonsertosta. Hindemithillä oli kaikki syy odotella ”rakasta toukokuuta”, sillä konserttikiireiden ja sävellystyön lomassa hän meni 15. toukokuuta 1924 naimisiin laulaja ja näyttelijä Gertrud Rottenbergin kanssa.

7

## STEVE REICH (S. 1936): OSIA TEOKSESTA DRUMMING

”Minua kiinnostavat havaittavat prosessit. Haluan kyetä kuulemaan musiikin soidesa tapahtuvan prosessin.” Näin on todennut Steve Reich, yksi amerikkalaisen minimalismin pioneereista. Hän nousi esiin 1960-luvun jälkipuolella ja on läpi uransa tutkinut erilaisia ”havaittavien prosessien” mahdollisuuksia.

Reich kiinnostui 1960-luvulla afrikkalaisen musiikin rytmikasta ja teki 1970 viisi viikkoa kestäneen opintomatkan

Ghanaan, jossa hän opiskeli paikallisten Ewe-kansan lyömäsoitinmestareiden johdolla. Afrikkalaisten rytmien ja indonesialaisen gamelanin synteessä oli minimalismin klassikkoteoksiin kuuluva Drumming (1970-71), koko mitassaan yli tunnin kestävä kokonaisuus. Teos on sävelletty lyömäsoitinyhtyeelle, mutta täydellisessä versiossa siihen sisältyvät myös ihmisääni ja huilu.

Drummingissa Reich luo hypnoottis-

ta rytmistä kudosta, joka on toisteisuudessaan ikään kuin aineellistunutta tai jähmettyntä mutta samalla pienten muutosten ansiosta myös jatkuvasti elävää ja uudistuvaa. Reich käyttää tekniikkaa, joka tunnetaan nimellä "phase shif-

ting" tai "rhythmic phasing" (vaiheensiirto). Siinä yksi soittajista vaihtaa ajoittain vähän tempoaan muiden pysyessä aiemmassa tempossa, jolloin syntyy jatkuvasti uudenlaisia rytmikuvioita.

## GUSTAV MAHLER (1860–1911): PIANOKVARTETTO A-MOLLI

8 "Näen puutarhoja ja siellä monia ihmisiä ja puun, jonka kuoreen on kaiverrettu nimi: Pauline. Ja sinisilmäinen tyttö kumartuu sivuttain, nauraen hän katkaisee minulle tertun viinirypäleitä – muisto saa poskeni jälleen punehtumaan – näen kaksi silmää, jotka kerran tekivät minusta varkaan – sitten näky jälleen häviää."

Kun Gustav Mahler kesällä 1879 kirjoitti ystävälleen Josef Steinerille, hän palasi muistoissaan muutaman vuoden takaiseen kesälomaan Böömin Ronow'ssa ja siellä koettuun ihastumiseen. Muistot ovat kesiltä 1875-76, jolloin Mahler oli aloittanut kolme vuotta kestäneet opintonsa Wienin konservatoriossa. Tälle kaudelle sijoittuvat hänen harvat kokeilunsa kamarimusiikin säveltäjänä. Keväällä 1876 valmistuneen ja saman vuoden syksyllä esitetyn pianokvartetton lisäksi hän sävelsi konservatoriossa myös viulusonaatin

sekä kaksi osaa pianokvintetosta. Sitten kamarimusiikki sai jäädä, ja varsinaiset mestariluomuksensa Mahler loi myöhemmin lauluissa ja sinfoniaissa.

Pianokvartetton käsikirjoitus jäi Mahlerin leskelle Almalle ja kulkeutui tämän mukana New Yorkiin, missä se palasi julkisuuteen 1964. Teos on vahvasti sidoksissa saksalaiseen romantiikkaan Schumannin ja Brahmsin hengessä. Sen ainoaa valmistunutta osaa hallitsee intensiivinen laulavuus; tempomerkintä on Nicht zu schnell (Ei liian nopeasti), ja jousien tullessa sisään on esitysmerkintä Mit Leidenschaft (Intohimoisesti). Hehkeässä vuolaudessaan kvartetto on selvästi nuoren miehen musiikkia – Mahler oli sen säveltäessään 16-vuotias – ja sen innoittajana ovat hyvin voineet olla sydäntä kouraisseet tunnemyrskyt.



## OSMO TAPIO RÄIHÄLÄ (S. 1964): (G)ASTRONOMIA (2015)

Tutustuin runoilija Suvi Valliin (s. 1977) yhteisessä taideresidenssissä Saksan Wiepersdorfissa vuonna 2014. En erityisesti etsinyt tekstejä sävellettäväksi, mutta Suvin runous yllätti minut: se on musiikkia! Hänen tapansa käyttää värejä ja rytmejä ja kutoa tietoisuuden rajoilla liikkuvista kuvista jännittävä polyfonia sai minut heti tuntemaan halua säveltää hänen runojaan.

Miksi ihmeessä päädyin sitten lausujan enkä laulajaan? Varmaan siksi, että runon voimakas musikaalisuus ansaitsi tulla esiin siten, että kuulija voi itse muuttaa kokemuksellaan sen melodioiksi ja rytmeiksi. Osittain samasta syystä päädyin tuomaan runon kumppaniksi viulun enkä tyypillistä pianosäestystä, sillä näin dialogin vire säilyy ilmavana ja herkkänä.

*Osmo Tapio Räihälä*

## ROBERT SCHUMANN (1810–1856): PIANOTRIO NRO 3 G-MOLLI OP. 110, I OSA

9

27. helmikuuta 1854 Robert Schumann lähti puolen päivän aikoihin kotoaan aamutakkiin pukeutuneena ja tohvelit jallassaan, harhaili Düsseldorfin katuja kansoittavan karnevaalijoukon keskellä, päätyi Reinjoen rantaan - ja heittäytyi siltaalta talviseen, jäätävän kylmään jokeen. Siltavahti oli pannut merkille omituiselta vaikuttavan harhailijan ja pyytänyt lähellä ollutta kalastajaa pitämään miestä silmällä. Kalastaja saikin Schumannin pelastetuksi. Muutama päivä myöhemmin Schumann vietiin omasta pyynnöstään Endenichin mielisairaalaan, jossa hän vietti viimeiset vuotensa ja kuoli heinäkuun lopussa 1856.

Itsemurhayritys ei ollut Schumannille mikään äkillinen romahdus vaan pitkään jatkaneen henkisen luhistumisen kulminaatio. Hän oli nuoruudesta lähtien kärsinyt maanisdepressiivisestä mielenlaa-

dusta, ja hänen henkistä horjuvuuttaan saattoi syventää sukupuolitaudin hoitoon käytetty elohopeahoito. Hän oli myös kokenut Düsseldorfin-vuosinaan ammatillisia vastoinkäymisiä, kun hänen työnsä kapellimestarina oli osoittautunut katastrofiksi ja johtanut lopulta työsuhteen katkaisemiseen.

Kohti mielen järkkymistä vievien tunnelmien keskellä Schumann säilytti luomisvoimansa. Hänen elämänsä tummenevan syksyn teoksista tunnevoimaisimpiin kuuluu loppuvuonna 1851 sävelletty pianotrio g-molli, jossa monet ovat kuulleet heijastuman säveltäjän mielialasta. Teoksen vuolas avausosa *Bewegt, doch nicht zu rasch* kuuluu Schumannin intohimoisimpaan musiikkiin, mutta se on kontrapunktisesti rikastettuine kehitysjaksoineen myös varmakätisesti kontrolloitu kokonaisuus.

# MIHAIL GLINKA (1804-1857): TRIO PATHÉTIQUE

Mihail Glinka - tuleva venäläisen kansallisen musiikin kantaisä ja oopperoiden Elämä tsaarin puolesta (1836) sekä Ruslan ja Ljudmila (1942) säveltäjä – havahtui musiikin maailmaan 10-vuotiaana kuuluttuaan enonsa luona muusikoiden soittavan suomalaissäveltäjä Bernhard Henrik Crusellin klarinettikvartettoa. ”Musiikki on minun sieluni”, hän muisteli myöhemmin nuoruutensa taiteellista alkuelämystä, joka ohjasi hänet kohti musiikillista uraa.

Toukokuussa 1830 Glinka lähti pitkälle matkalle, jonka ytimenä oli kolme vuotta kestänyt oleskelu Italiassa. Siellä hän kuunteli paljon italialaista oopperaa ja tustui henkilökohtaisesti mm. Donizettiin ja Belliniin. Italiassa valmistui vuonna 1832 Glinkan hienoimpiin kamarimusiikkiteoksiin kuuluva Trio pathétique klarinetille, fagotille ja pianolle. Teosta esitetään usein myös pianotriona (viulu, sello, piano), mutta parhaimmillaan se on alku-

peräisessä kokoonpanossaan.

Trion emotionaalista taustaa valottaa partituurin kansilehdelle painettu motolause: ”Tunnen rakkautta vain niistä suruista, joita se aiheuttaa! -” Teoksen tunteikkaus ei kuitenkaan tavoittele samantapaista tuskaisaa ”pateettisuutta” kuin kuuluisampi samaa otsikkoa kantava teos Tšaikovskin kuudes sinfonia (1893).

Glinkan triossa on neljä tiivistä osaa, joista kolme ensimmäistä soitetaan tauoitta yhteen. Italialaisenoopperan vaikutus tulee esiin jo linjakkaan laulavassa avausosassa, josta siirrytään eloisaan ja valoisaan scherzoon. Teoksen sydän on kolmantena oleva hidas osa, jonka klarinetin ja fagotin duetto on kuin suoraan lainattu jonkin italialaisen bel canto – oopperan intensiivisen tunteikkaasta rakkauskohtauksesta. Lyhyt finaali rynnistää energisesti eteenpäin – kenties kohti uusia tunteiden myrskyjä.

# LOTTA WENNÄKOSKI (S. 1970): OSIA TEOKSESTA VYYHTI SELLOLLE JA YLEISÖLLE

Konserteissa toteutuu yleensä selkeä antamisen ja saamisen asetelma: esiintyjät antavat ja yleisö ottaa vastaan. Mutta olisiko asetelmaa mahdollista muuttaa? Voisiko myös yleisölle antaa aktiivisen roolin, jolloin kaikki olisivat antajina ja saajina?

Tätä mahdollisuutta tutkii Lotta Wennäkosken interaktiivinen teos Vyyhti sellolle ja yleisölle (2018). Sellisti Lauri Angervon ideasta syntynyt teos tarjoaa viidessä osassaan yleisölle erilaisia tapoja osallistua teoksen toteutukseen. Osia

voidaan esittää missä tahansa järjestyksessä, ja niitä voi myös jättää soittamatta. Osassa "Kapteenit käskevät" yleisön jäsenet voivat rätisevä-äänistä vibraslap-soitinta käyttäen ohjata sellistin etenemistä stemmassaan. "Aleatorisessa oliossa" taas kännykät saavat kerrankin soida esityksen aikana ja jopa ohjata sellistin esitystä. Kun kuulijat osallistuvat itsekin esitykseen, palataan takaisin kohti musiikin alkuperäisiä yhteisöllisiä juuria, tavallaan jopa aikaan ennen historiaa.

**SUNNUNTAI 6.2.2022**  
**HARJOITUSSALI PAAVO KLO 10.30**

**MINDFULNESS**

**TOMMI HYYTINEN**

**OHJAAJA**

---

**Tobias Hume:**

*Polish Ayres and Polish Vilanells from "The First Part Ayres"*

**John Jenkins:**

*Sarja nro 7 e-molli*

*I Fantasia*

*II Almain*

*III Corant*

**John Dowland:**

*"Thinkst thou then by thy feigning Sleep"*

*I "Sleep, wayward thoughts"*

*II "Now, oh now I needs must part"*

**John Jenkins:**

*Sarja nro 8 D-duuri*

*I Fantasia*

*II Almain*

*III Corant*

**HANNU VASARA** 1. viulu

**KAISA KALLINEN** 2. viulu

**JUKKA RAUTASALO** *bassogamba* (**TOBIAS HUME**)

**MIIKA UUKSULAINEN** *bassogamba*

**JOUKO LAIVUORI** *urut*

**Kosaku Yamada (sov. Naoki Yasuda):**  
*Kono michi (This Road)*

**Rentaro Taki (sov. Naoki Yasuda):**  
*Hana (Flower)*

**Rentaro Taki (sov. Naoki Yasuda):**  
*Kojo no Tsuki (The Moon over the Ruined Castle)*

**Teiichi Okano (sov. Naoki Yasuda):**  
*Furusato (Hometown)*

**NAOKI YASUDA** *vibrafonti*  
**JANI NIINIMÄKI** *kellopeli*

Mindfulness on noussut modernina ilmiönä esiin 1970-luvulta lähtien, mutta sen juuret ovat syvällä menneisyudessa, buddhalaisessa ajattelussa. Nykyiset Mindfulnessiin liittyvät harjoitukset ovat kuitenkin yleensä irtaantuneet uskonnollisesta viitekehystänsä. Termi suomennetaan tavallisesti ”tietoisuustaidoksi”, ja sillä tarkoitetaan kykyä olla tietoisesti läsnä nykyhetkessä, kykyä olla tietoisia nykyhetkestä. Mindfulness voi olla syventämässä arkielämän kokemusellista herkkyyttä, mutta sitä on käytetty monin tavoin myös mm. hoitotyössä ja erilaisissa harjoitustilanteissa.

Mindfulness vaatii keskittymistä, kaiken turhan sulkemista pois mielestä, ja musiikin avulla on voitu tehostaa ja sy-

ventää Mindfulness-harjoituksia. Monet musikit ovatkin ottaneet Mindfulnessin osaksi harjoitteluaan ja henkistä valmistautumistaan. Musiikillinen elämys voi myös sinänsä olla sekä soittajan että kuullijan näkökulmasta lähellä Mindfulness-kokemusta. Se voi vangita mielen täydellisesti, jolloin ollaan tietoisesti ja syvästi läsnä musiikissa, eikä mikään ulkopuolinen häiritse musiikillista elämystä.

Tässä tilaisuudessa Mindfulness-harjoituksiin yhdistetään elävää musiikkia, yhtäältä vanhaa brittiläistä jousisoitinmusiikkia, toisaalta 1900-luvun alun japanilaisia sävelmiä sovitettuna lyömäsoittimille.

# VANHA JOUSIMUSIIKKIA BRITTEIN SAARILTA

**John Dowland** (1563-1626) oli Englannin renessanssin ajan tunnetuimpia säveltäjiä ja myös arvostettu luutunsoittaja ja laulaja. Hänen uransa alkupuoli sijoittui kuningatar Elisabethin valtakaudelle (1558-1603), ”Englannin kultaiselle aikakaudelle”, jolloin mm. William Shakespeare nousi esiin ja jolloin maallinen laulumusiikki ja soitinmusiikki luutulle tai gamballe sävellettyine teoksineen saavutti suosiota. Dowland ei yrityksestään huolimatta saanut asemaa Elisabethin palveluksessa; hänen mukaansa protestanttisessa hovissa karsastettiin hänen katolisuuksiaan. Hän toimikin muusikkona 1580-88 Ranskassa Englannin lähettiläiden palveluksessa ja 1598-1606 Tanskan kuninkaan hovissa. Vuonna 1612 hän sai aseman yhtenä ensimmäisen Stuart-sukuisen kuninkaan Jaakko I:n luutusteista.

Dowland tunnetaan parhaiten luuttu-lauluistaan, joita värittää ajan suosima melankolia. Hän sävelsi myös soitinmusiikkia, minkä lisäksi monia hänen lauluistaan esitetään myös soitinversioina. Tässä kuultavat Dowlandin kappaleet ovat hänen Lontoossa 1597 ilmestyneestä ensimmäisestä laulukokoelmastaan.

**Tobias Hume** (1567?-1645), skotlantilainen gambansoittaja ja säveltäjä, piirtyy henkilönä vain vaivoin esiin historian hämärästä. Päätyöltään hän oli ammattisotilas ja työskenteli upseerina Ruotsin ja

Venäjän armeijoissa. Vuodesta 1629 lähtien hän vietti loppulämänsä Lontoon Charterhousen köyhäntalossa menettäen vähitellen todellisuudentajunsa.

Hume puolusti gamban ilmaisumahdollisuuksia verrattuna tuolloin suositumpaan luuttuun. Hän julkaisi gambateoksiaan kahtena kokoelmana vuosina 1605 ja 1607, joista tässä konsertissa kuullaan musiikkia ensimmäisestä kokoelmasta.

**John Jenkinsin** (1592-1678) oli Dowlandia ja Humea myöhempi säveltäjä, ja hänen uransa jatkui pitkälle 1600-luvun jälkimmäiselle puoliskolle. Hän sai todistaa merkittäviä muutoksia englantilaisessa musiikissa ja hänen kuollessaan barokin kauden merkittävin englantilais-säveltäjä Henry Purcell oli jo aloittelemassa uraansa.

Jenkins tunnettiin erinomaisena gambansoittajana, joskin hän sai kokea uransa aikana gamban suosion laskevan Englannissa. Hän työskenteli sisällissodan (1642-51) ja Oliver Cromwellin puritaanivallan (1653-58) aikana muusikkona maaseututiluksilleen vetäytyneiden aristokraattien palveluksessa. Stuart-suvun valtaanpaluun (1660) jälkeen hänet kiinnitettiin muusikoksi kuningas Kaarle II:n hoviin. Jenkinsiltä on säilynyt laaja tuotanto, johon sisältyy mm. useita gambayhtyeelle ja uruille kirjoitettuja kolmiosaisia Fantasia-sarjoja.

# JAPANILAISIA SÄVELMIÄ 1900-LUVUN ALUSTA

Tämän konsertin japanilaiset säveltäjät edustavat 1800-luvun lopulla syntyneitä pioneerien sukupolvea, joka pyrki 1867 alkaneen Meiji-kauden hengessä omaksumaan virikkeitä länsimaisesta kulttuurista. Heistä tunnetuin on **Kōsaku Yamada** (1896-1965). Hän opiskeli ensin Tokion musiikkikoulussa ja sitten 1910-13 Berliinissä Max Bruchin johdolla. Paitsi säveltäjänä hän toimi myös kapellimestarina ja pedagogina ja johti Japanin-ensiesityksinä mm. Wagnerin, Dvořákin, Sibeliuksen, Debussyn, Gershwinin ja Šostakovitsšin teoksia. Hän loi laajan, peräti 1600 kappaletta käsittävän tuotannon, johon sisältyy mm. sinfonioita ja ooppera Kurofune (1940). Hänen suunnilleen 700 laulustaan tunnetuimpiin kuuluu herkän surumielinen Kono michi (Tämä tie).

**Rentarō Takin** (1879-1903) ura katkesi jo 23-vuotiaana tuberkuloosiin. Hänkin opiskeli musiikkia Saksassa, Leipzigin konservatoriossa, mutta joutui sairau-

den vuoksi palaamaan kesken opintojensa Japaniin. Kōjō non tsuki (1901) (Kuu raunioituneen linnan yllä) on Takin tunnetuin laulu ja yksi tunnetuimpia japanilaisia sävelmiä ylimalkaan. Surumielisen kappaleen innoittajina ovat sekä säveltäjälle että tekstirunoilija Bansui Doille olleet vanhat japanilaiset linnat. Laulussa Hana (Kukkanen) tulee esiin valoisampi tunnelma.

Takin ikätoveri **Teiichi Okano** (1878-1941) opiskeli Tokion musiikkikoulussa ja palasi opintojen jälkeen synnyinkaupunkiinsa Tottoriin musiikinopettajaksi. Myöhemmin hän toimi myös kuoronjohtajana ja urkurina. Kaipuu kotikaupunkiin nousee pääosaan hänen lempeän-sävyisessä lastenlaulussaan Furusato (Kotikaupunki) (1914).

Tässä konsertissa japanilaiset teokset kuullaan Radion sinfoniaorkesterin partarumpujen varaäänentohtajan Naoki Yasudan sovituksina.

**SUNNUNTAI 6.2.2022**  
**HARJOITUSSALI PAAVO KLO 15**

**MIELIMUSIIKKIA**

**YLEISÖN TOIVEKONSERTTI**

---

**Heino Kaski:**

*Yö meren rannalla*

**NAOKO ICHIHASHI** *piano*

**Franz Schubert:**

*Forellikvintetto*

*I Allegro*

*II Andante*

**NAOKO ICHIHASHI** *piano*

**VILLE KOPONEN** *viulu*

**AINO RÄSÄNEN** *alttoviulu*

**EEVA RYSÄ** *sello*

**KATI SALOVAARA** *kontrabasso*

**Jean Sibelius:**

*Kuusi*

**NAOKO ICHIHASHI** *piano*

**Laura Netzel:**

*Trio pianolle, viululle ja sellolle d-molli op. 78*

*II Andante tranquillo - Molto più vivo - Tempo I*

**MIRKA MALMI** *viulu*

**TIMO ALANEN** *sello*

**JOUKO LAIVUORI** *piano*



**Johannes Brahms:**  
*Käyrätorvitrio Es-duuri, op. 40*  
*I Andante*

**JARI VALO** *viulu*  
**PÉTER JANOSI** *käyrätorvi*  
**NAOKO ICHIHASHI** *piano*

**Jean Sibelius (sov. Jaakko Kuusisto):**  
*Satu, versio kamariorkesterille*

**LEENA JAAKKOLA** *viulu*  
**MATHIEU GARQUILLO** *viulu*  
**TOMMI AALTO** *alttoviulu*  
**TIMO ALANEN** *sello*  
**TEEMU KAUPPINEN** *kontrabasso*  
**CHRISTOFFER SUNDQVIST** *klarinetti*  
**JÓZSEF HÁRS** *käyrätorvi*  
**ARVID LARSSON** *fagotti*

Miten ja miksi jostakin teoksesta tulee ihmisen mielimusiikkia? Sellaisia melkein kaikilla meistä on, teoksia jotka ovat erityisen läheisiä, kuin kiinteä osa meidän sielullista olemustamme.

Mielimusiikkia valitsessaan ei voi olla väärässä. Kenenkään ei tarvitse perustella, miksi jokin kappale on hänelle erityisen läheinen, riittää että sen sellaiseksi kokee. Mielimusiikin valikoituminen liittyy jossain määrin arvottamiseen, siihen miten ”hyväksi” jokin kappale koetaan, mutta pelkästään siitä ei ole kyse. Kuulija voi jopa pitää jotakin kappaletta jossakin suhteessa kömpelönä, mutta se voi silti olla hänen mielimusiikkiaan, hänen henkinen tunnussävelmänsä.

Mielimusiikki voi liittyä johonkin erityiseen elämäntilanteeseen tai jopa johonkin yksittäiseen hetkeen. Joskus rakkaus teokseen voi syttyä kertakuulemalta, joskus se taas syntyy vasta pitkäaikaisen suhteen ja hitaasti kehittyneen tutustumisen tuloksena. Teos voi vuosien tai vuosikymmenienkin läpi kantaa mukanaan koetun elämän tunnelmia. Se voi olla kuin soiva proustilainen madeleine-leivos, joka avaa ovet muistojen maailmaan.

Tässä konsertissa kuullaan valikoima yleisön ehdottamia mielikappaleita ja niiden osia. Ehdotuksia tuli pitkälti toista sataa, ja niistä on valittu monimuotoinen kokonaisuus.

## HEINO KASKI (1885-1957): YÖ MEREN RANNALLA

Suomalaisiin 1900-luvun alkupuolen kansallisromanttikoihin kuulunut Heino Kaski on melkein aina mukana, kun yleisöltä kysytään ehdotuksia toivekonsertteihin. Hän oli lyyrikko, jonka parhaita avuja olivat ehtymätön melodiasuoni ja kyky luoda herkkiä tunnelmiakuvia, ja varsinkin pianominiatyörien säveltäjänä hänellä on oma pysyvä paikkansa suomalaisen musiikkiyleisön sydämessä. Hänen pianokappaleissaan on sekä kansallisia että yleisromanttisia piirteitä; joskus ne kallistuvat salonkimusiikin suuntaan, joskus harvoin taas ilmaisu voi rikastua impressio-

nistissävyisellä vivahteikkoudella.

Monet Kasken miniatyörit on suunnattu tietoisesti enemmän koteja kuin konserttisaleja varten. Niiden sävyt ovat hillittyjä ja muodot yksinkertaisia, eivätkä ne useinkaan ole teknisesti kovin vaativia. Tähän ryhmään kuuluu myös Yö meren rannalla (1923), kenties tunnetuin Kasken pianokappaleista. Sen vuolaan melodiset mollisävyt huokuvat lyyrisestä välitaitteesta huolimatta sellaista melankolisuutta, jota Kaski kertoi tunteensa myös omassa henkilökohtaisessa elämässään.

18

## FRANZ SCHUBERT (1797-1828): FORELLIKVINTETTO A-DUURI D.667, OSAT 1 JA 2

22-vuotias Schubert vietti kesää 1819 idyllisten kävelyretkien tunnelmissa Steyrinimisessä kaupungissa, jonne hän oli matkustanut maineikkaan laulajaystävänsä Johann Michael Voglin kanssa. Vogl oli syntynyt Steyrissä ja esitteli Schubertin Sylvester Paumgartnerille, paikalliselle varakkaalle amatöörisellistille, joka piti Schubertin musiikista ja aivan erityisesti laulusta Die Forelle (1817). Paumgartner tilasi Schubertilta kotimusiisointia varten teoksen samanlaiselle kvintetti-kokoonpanolle kuin Paumgartnerin ja hänen ystäviensä suosima Johann Nepomuk Hummelin kvintetto. Paumgartnerilta tuli myös ajatus käyttää teoksessa Forelli-laulun teemaa muunnelmien lähtökohtana, ja tämä toteutuu kvinteton neljännessä osassa.

Schubertin suosituimpiin teoksiin kuu-

luva Forelli-kvintetto valmistui vuoden 1819 syksyllä ja on yksi hänen varhaisimmista kypsää mestaruuttaan ilmentävistä kamarimusiikkiteoksista. Kokoonpano on sikäli erikoinen, että pianon, viulun, alttoviulun ja sellon rinnalla on kontrabasso, joka tuo sointiin omaa muhevaa täyteläisyyttään. Myös muoto poikkeaa tavanomaisesta neliosaisuudesta, ja viisi-osainen kokonaisuus tuokin mieleen klassismin kauden divertimentot.

Forelli-kvintettoa hallitsee valoisa ja kotimusiikin vapautunutta ilmapiiriä huokuva tunnelma. Teoksen avaa valoisa ja usein marssimaisen reipashenkinen Allegro vivace -osa, jota seuraa hitaampi, melodisesti vuolas ja ajoittaisissa mollisävyissäänkin lämminhenkinen hidas osa (Andante).

## JEAN SIBELIUS (1865-1957): KUUSI OP. 75/5

Vaikka Sibelus teki keskeisimmän elämäntyönsä orkesterimusiikin parissa, hän sävelsi myös laajan ja monipuolisen pianotuotannon, suunnilleen 150 teosta kaikkiaan. Niissä tulee sinfonioiden tapaan esiin, joskin ehkä verhotumpana, varhaisista kansallisista sävyistä kohti universaalimpaa tyyliä vienyt kehitys. Ne ovat lastuja samoista jylhistä rungoista, joista sinfoniakin on veistetty.

Sibeliuksen suosituimpiin pianokokoelmiin kuuluu viidestä puu-aiheisesta kappaleesta koostuva opus 75. Kappaleet ovat vuodelta 1914, joskin päätöskappaleesta Kuusi Sibelius teki korjatun version 1919, ja juuri se on kokoelman suosituin teos ja yksi Sibeliuksen pianomusiikin tunnetuimmista kappaleista ylimalkaan. Se on tummasävyistä, valssin tahdissa hengittävää musiikkia, joka purkautuu huipennuksessa vuolaisiin murtosointuihin.

## LAURA NETZEL (1839-1927): PIANOTRIO D-MOLLI OP. 78, 2. OSA

19

Laura Netzel kuuluu niihin säveltäjiin, jotka ovat saaneet viime aikoina laajempaa huomiota naispuolisiin säveltäjiin kohdistuneen kiinnostuksen nohteessa. Korkean yhteiskunnallisen asemansa ansiosta hän saattoi toimia aktiivisesti muusikkona, vaikka hänkin joutui kohtamaan sukupuolensa aiheuttamia ennakkoluuloja.

Netzel syntyi Rantasalmella vanhaan suomalaisen Pistolekorsin aatelissukuun mutta siirtyi äitinsä kuoleman jälkeen vain vuoden ikäisenä Ruotsiin, jossa hän asui loppuikänsä. Hän opiskeli nuoresta lähtien pianonsoittoa ja jatkoi toimintaansa musiikin parissa myös solmittuaan 1866 avioliiton lääkäri Wilhelm Netzelin kanssa. Hän opiskeli sävellystä 1870-luvulta lähtien sekä Tukholmassa että Pariisissa urkusinfonioistaan tunnetun Charles-Marie Widorin johdolla.

Netzel sai teoksiaan julkaistuksi Manner-Euroopassa ja niitä esitettiin mm. Pariisissa, Saksassa, Espanjassa ja Englannissa. Joskus

hänen musiikkiaan moitittiin ”miehekkyydestä”, jollaista hän ei ilmeisesti olisi saanut säveltää, ja hän esiintyikin usein salanimellä N. Lago. Hän teki myös aktiivista hyväntekeväisyystyötä köyhien hyväksi ja järjesti Tukholmassa yli 15 vuoden ajan hinnoiltaan edullisia työväen konsertteja.

Laura Netzelin musiikki edustaa vivahteikasta myöhäisromanttista tyyliä, jossa on usein kuultu ranskalaisia vaikutteita; tyylistä arvioistaan tunnettu kriitikko Wilhelm Peterson-Berger luonnehtikin häntä ”tukholmalaisen musiikin harrastuksen vallanhimoisimmaksi ja ranskalaismielisimmäksi suojelushengittäjäksi”. Netzelin romanttisen vuolas pianotrio d-molli op. 78 on valmistunut viimeistään vuoteen 1895 mennessä. Sen hidas keskiosa on herkän tunteikasta ja sisäistynyttä musiikkia, jossa on myös tanssillisen eloisa ja laulavaksi taittuva välitaite.

## **JOHANNES BRAHMS (1833–1897): TRIO ES-DUURI PIANOLLE, VIULULLE JA KÄYRÄTORVELLE OP. 40, 1. OSA**

Johannes Brahms paneutui kamarimusiikkiin menestyksekkäämmin kuin yksikään toinen romantiikan kauden suuri säveltäjä. Hänen laajaa kamarimusiikkituotantonsa värittää pyrkimys kokeilla monipuolisesti erilaisia kokoonpanoja, eikä yksikään teoslaji hallitse samalla tavalla kuin esimerkiksi jousikvartetot Beethovenilla.

Perinteisten teoslajien lisäksi Brahmsin tuotantoon sisältyy myös muutamia harvinaisemmille soitinyhdistelmille kirjoitettuja teoksia kuten trio Es-duuri pianolle, viululle ja käyrätorvelle (1865). Hän tosin salli – ilmeisesti lähinnä teoksen menekiä edistääkseen – käyrätorven korvaamisen alttoviululla tai sellolla, mutta silloin

menetetään jotain teoksen alkuperäisestä viehätystä. Epätavallinen oli myös Brahmsin toivomus siitä, että teos esitettäisiin tuolloin jo vanhanaikaisella luonnontorvella, jonka soinnista hän piti aivan erityisesti. Nykyisissä esityksissä käytetään kuitenkin yleensä modernia venttiilikoneistolla varustettua soitinta.

Kokoonpanon lisäksi myös kokonaisuusmuoto poikkeaa moniosaisen kamarimusiikkiteosten tavanomaisesta rakenteesta. Avausosa ei ole perinteinen sonaattimuoto vaan tempoltaan maltillinen osa, jossa tunteikkaan laulavat (Andante) ja liikkuvammat taitteet (Poco più animato) vuorottelevat (A-B-A-B-A).

20

## **JEAN SIBELIUS (1865–1957): SATU OP. 9, KAMARIYHTYEVERSIO (SOV. JAAKKO KUUSISTO)**

”Satu on psykologisesti kaikkein syväsimpiä teoksiani. Voisinpa melkein sanoa, että siihen sisältyy koko nuoruuteni. Se on erään sieluntilan ilmaus. Niihin aikoihin, jolloin kirjoitin Sadun, sain kokea paljon järkyttävää. Missään muussa teoksesani en ole paljastanut itseäni niin täysin kuin Sadussa.” (Sibelius vanhemmalla iällään sihteerilleen Santeri Levakselle)

Sävelruno Satu syntyi pian Sibeliuksen läpimurroksi muodostuneen Kullervosinfonian (1892) jälkeen. Kapellimestari Robert Kajanus ehdotti, että Sibelius teki-

si pienimuotoisemman orkesteriteoksen, joka olisi helpompi sijoittaa konsertteihin kuin Kullervon kaltainen monumentaaliteos. Satu valmistui alun perin jouluaattona 1892, mutta Sibelius teki siitä kymmenen vuotta myöhemmin uusitun version.

Satu on yksi Sibeliuksen varhaiskauden hienoimmista teoksista, johon tuntuu tarttuneen jotain ajan orastavan jügend-aikakauden tunnelmista. Se on arkaaisen myyttisävyisesti soivaa musiikkia, jossa Sibelius toistaa ja muuntelee teema-aineistoaan vanhan suomalais-

sen runolaulun hengessä. Teoksessa on sekä koruttoman mietiskelevä että myrskyisästi kuohuva puolensa. Mitään kirjallista ohjelmaa tai tarinaa teoksen taakse ei nimestä huolimatta kätkeydy.

Tässä konsertissa Satu kuullaan Jaakko Kuusiston sovituksena kamariyhtyeelle. Sovitus tällaiselle kokoonpanolle ei ole aivan tuulesta temmattu, sillä Sibeliuksen

arvellaan säveltäneen opiskeluvuonnaan Wienissä 1890-91 oktettoa, joka ei ole säilynyt mutta johon on ainakin säveltäjän oman muistelun mukaan ”sisältynyt ei mitään vähempää kuin Sadun siemen”. Tässä sovituksessa Sadun voi siis ajatella palaavan kuvitelluille soinnillisille alkujuurilleen.



**SUNNUNTAI 6.2.2022**  
**HARJOITUSSALI PAAVO KLO 19**

**MIND!**

**György Kurtág:**

*12 mikroludia jousikvartetille*

**AIRO-KVARTETTI:**

**MARIA PUUSAARI** *viulu*

**REETA MAALISMAA** *viulu*

**OLGA RESKALENKO** *alttoviulu*

**PINJA NUÑEZ** *sello*

**Claude Debussy:**

*Arabesque*

**PÄIVI SEVEREIDE** *harppu*

**Otto Virtanen:**

*Five Songs of Soundness*

**HELENA JUNTUNEN** *sopraano*

**JAKOB DINGSTAD** *alttoviulu*

**KAISA KORTTELAINEN** *huilu*

**JUSSI SÄRKKÄ** *fagotti*

**PÄIVI SEVEREIDE** *harppu*

**VÄLIAIKA 15 MIN**

**Ludwig van Beethoven:**

*Jousikvartetto op. 132, nro 15 a-molli "Heiliger Dankgesang"*

**UUSI HELSINKI-KVARTETTI:**

**PETRI AARNIO** *viulu*

**TAIJA ANGERVO** *viulu*

**ILARI ANGERVO** *alttoviulu*

**TUOMAS LEHTO** *sello*

# GYÖRGY KURTÁG: 12 MIKROLUDIA JOUSIKVARTETILLE

Unkarilainen György Kurtág tunnetaan aforististen, äärimmilleen tiivistettyjen musiikillisten ajatusten mestarina. Hän rakentaa teoksensa usein lyhyiden osien helminauhoiksi, joissa jokainen itsessään hioutunut palanen muodostaa olennaisen osan kokonaisuudesta.

Kurtágin säveltäjänuralla ratkaiseva elämys oli tutustuminen Anton Webernin musiikkiin opintomatalla Pariisissa 1957-58. Se muodostui hänelle jopa tärkeämmäksi kuin varsinaiset sävellysopinnot Olivier Messiaenin, Darius Mihlaud'n ja Max Deutschin johdolla. Weberniltä Kurtág oppi tiivistämisen taidon. Mitään Webern-kopiota hänestä ei kuitenkaan tullut, sillä vaikka hän rakensi teostensa lyhyet osat yhtä hienomekaanisen pikkutarkasti kuin Webern, hän loi osansa yleensä yhtenäisemmiksi, yhden kantavan soinnillisen, tekstuurillisen tai muun hallitsevan musiikillisen ajatuksen varaan. Kurtágin oman tyylin ensimmäinen ilmentymä oli pian Pariisin-matkan jälkeen valmistunut jousikvartetto (1959). Varsinainen kansainvälinen läpimurto yhdeksi aikamme omaperäisimmistä ja arvostetuimmista säveltäjistä koitti kuitenkin vasta 1980-luvulla.

Jousikvartetille sävelletty 12 mikroludia jousikvartetille op. 13, Hommage à Mihály András on vuosilta 1977-78. Otsikossa mainittu omistuksen kohde oli 1917-1993 elänyt Kurtágin säveltäjä- ja muusikkoystävä, ja samantapaisia hommage-sävellyksiä Kurtág on säveltänyt muitakin.

12 mikroludia on koostuu nimensä mukaisesti 12 lyhyestä osasta. Pisin osista kestää parisen minuuttia, mutta mukana on monia, joiden kesto jää alle puolen minuutin. Teoksen osissa Kurtág luo musiikillisen maailmansa yhdestä tai vain muutamasta selkeästi rajatusta eleestä. Tunnelmat vaihtelevat osa osalta ja avaaavat teoksesta erilaisia ulottuvuuksia, jolloin kokonaisuudesta tulee rikas ja moni-ilmeinen.

Lähimpänä webernmäisesti detaljoitua sävelajattelua on neljäs osa. Osista pisin on puolestaan viidentenä oleva utuisen hauras "Lontano, calmo, appena sentino". Muissa osissa voi olla milloin puhtaan soinnullista (I), salaperäistä (II), sähkökän toisteista (III), repivää (VIII), keveän surrealistisesti tanssahtelevaa (IX), hauraan soinnillista (XI) ja intensiivisen melodista (XII) ilmaisuja.

## **CLAUDE DEBUSSY (1862-1918): PREMIERE ARABESQUE (SOVITTANUT HENRIETTE RENIÉ)**

”Arabeski rakentuu musiikin tavoin”, toteisi taiteilijamestari Henri Matisse. Eikö silloin voisi yhtä hyvin musiikkikin rakentua arabeskin tavoin? Termi ”arabeski” viittaa antiikin maailmasta periytyviin ja myöhemmin varsinkin islamilaisessa taiteessa suosittuihin kasviaiheista mukailtuihin koristekuvioihin. Ne kasvavat ja silmikoituvat usein yhtenäisiksi koristepinnoiksi, joissa yksityiskohdat sulautuvat orgaaniseksi kokonaisuudeksi.

Tämänkaltainen ornamentaalisuus tuntuu luontevalta myös kahden Debussyn pianolle säveltämän Arabeskin (1888-1891) yhteydessä, joskin hän liitti ajatuksen ”arabeskista” ennen muuta renessanssin vokaalipolyfoniaan ja barokin

mestareiden, ennen muuta Bachin tekniikkaan. Debussyn pianoarabeskit ovat nuoruudenkauden teoksia, joissa alkaa jo kuulua hänen oma persoonatyylinsä ja ennakoiva häivähdys siitä impressionismista, johon hän 1890-luvulla päätyi.

Ensimmäinen kahdesta Arabeskista on tullut tunnetuksi myös monina harppusovituksina, joista Debussyn aikalaisen, säveltäjän ja mestariharpisti Henriette Renién (1875-1956) versio vuodelta 1904 on saavuttanut klassisen aseman harpistien ohjelmistossa. Kappaleen ranskalaisittain elegantti, valontäyteisesti soljuva kuvioisuus sekä välitaitteen levollisempi melodisuus soivat harpulla niin kuin teos olisi alun perin sille sävellettykin.

## **OTTO VIRTANEN (S. 1970): FIVE SONGS OF SOUNDNESS**

Radion sinfoniaorkesterin ensimmäinen soolofagotisti Otto Virtanen tunnetaan orkesterityön lisäksi aktiivisena kamarimuusikkona ja solistina, joka on esittänyt kaiken muun ohella paljon oman aikamme musiikkia, myös monia kantaesityksiä. Kiinnostus uuteen musiikkiin ei rajoitu esittämiseen, sillä hän on tullut esiin myös säveltäjänä, ja hänellä onkin taustallaan sävellyksen opiskelua Tapio Nevanlinnan johdolla. Virtasen suppea sävellystuotanto koostuu kamarimusiikista ja yhdestä pianoteoksesta.

Five Songs of Soundness (2019-20) on ensimmäinen Virtasen teos, jossa on mukana lauluääni. Alkusuysäyksenä oli ajatus Debussyn sonaatissaan käyttämän harpputrition (huilu, alttoviulu, harppu) ympärille rakentuvasta teoksesta, jota täydennettäisiin sopraanolla ja johon tuli mukaan vielä fagotti. Kesti kuitenkin vuosia ennen kuin ajatus lopullisesti toteutui, lopullisena sytykkeenä vuodelle 2020 suunniteltu mutta tähän vuoteen siirtynyt MIND!-festivaali. Teoksen kantaesitys oli kuitenkin jo huhtikuussa 2020 RSO:n



striimatussa kamarimusiikkikonsertissa. Jokainen sarjan viidestä osasta on omistettu yhdelle kantaesityksen soittajista, joista kaikki ovat harpisti Sivan Magenian lukuun ottamatta mukana myös tässä esityksessä.

Virtanen on käyttänyt tekstinä viittä eri aikakausien runoa 1500-luvulta 1900-luvulle. Niiden vaihtelevista tunnelmista rakentuu kauniisti tasapainottuva, erilaisia elämänulottuvuuksia herkästi intensiivisesti tulkitseva kokonaisuus, jossa kolmen laajemman hitaan laulun lomaan sijoittuu kaksi lyhyempää nopealiikkeistä laulua. Sopraanon osuus sulautuu kiinteäksi osaksi kuulassointista mutta samalla monia värvivahteita mahdollistavaa yhtyettä.

Winchillean kreivittären Anne Finchin (1661-1720) runoon sävelletty A Sigh antaa runon huokauksenomaisille tunnoille pidättyväisen ja hauraan pontillisen, vain hetkittäin voimakkaammaksi purkautuvan ilmeen. Philip Larkinin (1922-1985)

runo Days sytyttää musiikin teräväsärmäiseen rytmisyyteen. Lastenloruun perustuva ...all on fire maalailee tekstin surrealistisia tapahtumia mietiskelevin ja surumielisin sävyin.

I so liked spring on 1900-luvun alun varhaista modernismia edustaneen Charlotte Mew'n (1869-1928) käsialaa. Siinä rakkauten menetykseen ei saa kokijaa menettämään ihastustaan kevääseen, ja laulu saa ranskalais-impressionistisesti välkehtivän ilmeen. Sarjan päättää hillitysti keinuva, lopussa alistuneisiin tunnelmiin hiljenevä Elegy. Kuoleman ja nuoruuden katoavaisuuden pessimismiä runossaan purkanut, vasta miehen ikään päässyt Chidiack Tichborne tiesi, mistä kirjoitti. Runo sisältyy kirjeeseen, jonka hän lähetti 19. syyskuuta 1586 vaimolleen Lontoon Towerin vankityrmässä. Seuraavana päivänä hän oli yksi niistä seitsemästä miehestä, jotka teloitettiin osallisuudestaan kuningatar Elizabeth I:n surmaamista suunnitelleeseen salaliittoon.

25

## LUDWIG VAN BEETHOVEN (1770-1827): JOUSIKVARTETTO NRO 15 A-MOLLI OP. 132, "HEILIGER DANKGESANG"

Huhtikuussa 1825, kesken a-molli-jousikvartetton sävellystyön, Beethoven sairastui vakavaan suolistotulehdukseen. Tohtori Anton Braunhofer määräsi hänelle lääkekuurin ja antoi lisäksi tiukat ohjeet – ei viiniä, ei kahvia, ei mausteita jne. Beethoven toipuikin ja pystyi lähemmään toukokuussa Badeniin (nyk. Baden-Baden). Joitakin päiviä myöhemmin hän lähetti Braunhoferille kirjeen, jossa hän kertoi tuntevansa olonsa vielä melko hei-

koksi mutta jaksoi silti palkita tämän kiitollisuudenosoituksena neljänäisellä kaanonilla "Doktor sperrt das Tor dem Tod" (Tohtori sulkee oven kuolemalta).

Sairastuminen ei ainoastaan pysäyttänyt a-molli-kvartetton sävellystyötä vaan käänsi sen uuteen suuntaan. Alkuperäiset suunnitelmat korvautuivat uudella hitaalla osalla, yhdellä Beethovenin vaikuttavimmista ja koskettavimmista luomuksista, joka tuo teokseen jousik-

vartetoissa harvinaista ohjelmallista sisältöä. Osa sai otsikon ”Heiliger Dankgesang eines Genesenen an die Gottheit” (Sairaudesta parantuneen pyhä kiitoslaulu Jumalalle).

Beethoven sai a-molli-kvartetton valmiiksi heinäkuussa 1825. Se oli syntyjärjestyksessään toinen Beethovenin kolmesta venäläiselle ruhtinas Nikolai Galitsinille säveltämästä jousikvartetosta. Näissä kvartetoissa samoin kuin kahdessa muussa myöhäisessä jousikvartetossa ja Grosse Fugessa, kaikki vuosien 1824-26 satoa, Beethoven on luonut kenties omaperäisimmän ja ainutkertaisimman teosryhmänsä. Hän on hylännyt monet kvartetotradition ja klassisen tyylin kirjoittamattomat lait ja edennyt itsenäiseen, ajan normeista vapautuneeseen ilmaisuun.

Yksi Beethovenin myöhäisten jousikvartettojen ominaispiirteistä on perinteisestä neliosaisuudesta irrottautunut kokonaisuus. Jousikvartetossa a-molli osia on viisi, joista syntyy ilmaisutyypeiltään symmetrinen, laajan hitaan osan ympärille rakentuva kokonaisuus.

Ensiosan lyhyttä johdantoa hallitsee nelisävelinen motiivi, joka esiintyy taajaan myös osan vakavahenkisessä nopeassa pääjaksossa. Toisena osana on lempeästi keinuva scherzo, jonka trio-jaksoa värittävät tasasykkeiset säestyskuviot ja kampiiliiran tai säkkipillin mieleen tuovat urkupisteet.

Kvartetton ytimenä on Beethovenin koskettavimpiin ja vaikuttavimpiin kuuluva hidas osa ”Heiliger Dankgesang eines Genesenen an die Gottheit” (Sairaudesta parantuneen pyhä kiitoslaulu Jumalalle). Otsakkeeseen liittyy myös määre ”in der lydischer Tonart”, ja lyydisen kirkkosävel-lajin soveltaminen tuo osaan oman arkaaisen ulottuvuutensa. Teosta hallitsee kolmesti esiintyvä syvähenkinen molto adagio -jakso, jonka lähtökohtana oleva koraali varioituu kerta kerralta intensiivisemmäksi ja saavuttaa lopulta suorastaan pakahduttavan tehon. Sen vastapainona on kahdesti kuultava, parantumisen tunteja ilmentävä liikkuvampi andante-taite, otsikoltaan ”Neue Kraft fühlend” (Uutta voimaa tuntien).

Neljännän osan kepeä marssimaisuus palauttaa kuulijan takaisin tämänpuoleiseen edellisen osan sielullisista syväluotauksista. Osa päättyy resitatiiviin, joka vie tauotta finaalille. Beethoven piti tätä resitatiivi-vaihetta itsenäisenä osana ja kvartettoa siten kuusiosaisena. Päätösosan surumielisen lempeästi keinuva avausaihe ei ehkä vastaa esitysmerkintää ”appassionato” (myrskyisästi), mutta myöhemmin osassa on myös teräväsykkeisemmät käännteensä. Lopussa musiikki kiihtyy prestoon ja avautuu valoisaan, vapauttavaan A-duuriin.

# RADION SINFONIAORKESTERI

---

Radion sinfoniaorkesteri (RSO) on Yleisradion orkesteri, jonka tehtävänä on tuottaa ja edistää suomalaista musiikkikulttuuria. Orkesterin ylikapellimestari on Nicholas Collon.

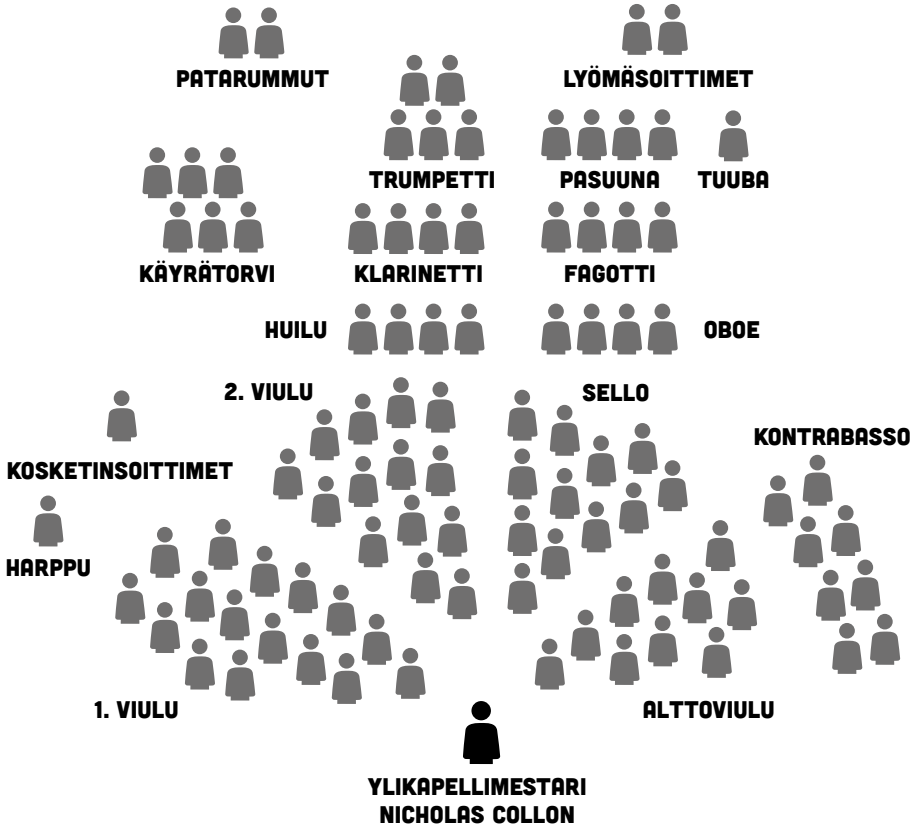
Radio-orkesteri perustettiin vuonna 1927 kymmenen muusikon voimin. Sinfoniaorkesterin mittoihin se kasvoi 1960-luvulla. RSO:n ylikapellimestareita ovat olleet Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste, Sakari Oramo ja Hannu Lintu.

Suurten klassis-romanttisten mestarteosten ohella RSO:n ohjelmisto sisältää runsaasti nykymusiikkia ja orkesteri kantaesittää vuosittain useita Yleisradion talausteoksia. RSO:n tehtäviin kuuluu myös koko suomalaisen orkesterimusiikin taltiointi Yleisradion arkistoon. Kaudella 2021–2022 orkesteri kantaesittää kuusi uutta teosta.

RSO on levyttänyt mm. Mahlerin, Bartókin, Sibeliuksen, Hakolan, Lindbergin, Saariahon, Sallisen, Kaipaisen ja Kokkosen teoksia. Orkesteri on saanut levytyksistään Gramophonon kahdesti - Lindbergin klarinettikonsertton levytyksestä 2006 sekä Bartókin viulukonsertton levytyksestä 2018. Muita tunnustuksia ovat mm. BBC Music Magazine Award, Presto Classical ja MIDEM Classical Award. Sibeliuksen sävelrunoja ja lauluja sisältävä levy palkittiin International Classical Music -palkinnolla (ICMA) 2018. Grammy-ehdokkaana RSO on ollut 2020 ja 2021 ja kotimaisen EMMA-palkinnon se on saanut 2016 ja 2019.

RSO:n konsertit lähetetään suorina lähetyksinä Yle Arenassa ja Yle Radio 1:ssä sekä samana iltana viivästettynä Yle Teemalla. Konserttien taltiointeja lähetetään Yle TV1:ssä.

**RADION SINFONIAORKESTERI  
RADIONS SYMFONIORKESTER  
FINNISH RADIO SYMPHONY ORCHESTRA**



**KONSERTTIMESTARIT / KONSERTMÄSTARE / LEADERS**

Petri Aarnio, 1. / Jari Valo, 1. / Taija Angervo, 2. / Emma Vähälä, 2. / Paula Sundqvist, 3.

**1. VIULU / 1:A VIOLIN / FIRST VIOLIN**

Taru Loppela, I / Pasi Eerikäinen / Pauline Fleming-Unelius / Leena Jaakkola / Tarja-Leena Kircher  
/ Reeta Maalismaa / Tuomas Pulakka / Elina Päckilä / Han Shi / Erja Unkari / avoin vakanssi /  
Mathieu Garguillo, vt. / Susan Hwang, vt.

## **2. VIULU / 2:A VIOLIN / SECOND VIOLIN**

Hannu Vasara, I / Laura Vikman, I / Kaisa Kallinen, II / Annika Palas-Peltokallio, II /  
Camilla Carlsson / Eeva Haapamäki / Helmi Horttana / Ville Koponen /  
Mirka Malmi / Anne Paavilainen / Jukka Pohjola / Maria Puusaari /  
Salla Savolainen / Tuija Vikman / Marleena Olli, vt.

## **ALTOVIULU / VIOLA**

Ilari Angervo, I / Jakob Dingstad, I / Camilla Vilkmán, II / Ezra Woo, II / Tommi Aalto /  
Ritva Kaukola / Olli Kilpiö / Albert Papp / Pekka Pulakka /  
Aino Räsänen / Martta Wahlberg / Riina Piirilä, vt.

## **SELLO / CELLO**

Tuomas Lehto, 1.\* / Tomas Nuñez, 1.\* / Eeva Rysä, 2.\* / Tuija Rantamäki, 3.\* /  
Jukka Rautasalo, 3.\* / Timo Alanen / Mikko Ivars / Anton Kukkonen /  
Miika Luksulainen / Lassi Viljanen  
(\*soolosellisti)

## **KONTRABASSO / KONTRABAS / DOUBLE BASS**

Aapo Juutilainen, I / Kati Salovaara, I / Jukka Nuuttila, II / Iikka Järvi / Teemu Kauppinen /  
Jukka Räikkönen / Pekka Saarinen / Erkki Tuura

## **HUILU / FLÖJT / FLUTE**

Yuki Koyama, 1.\* / Kaisa Kortelainen, 2.\* / Hanna-Kaarina Heikinheimo\*\* (myös pikkolo) /  
Emmi Tikkala (myös pikkolo)  
(\*soolohuilisti)

## **OBOE**

Jorma Valjakka, 1.\* / Kyeong Ham, 2.\* /  
Francisco Almazán Alhambra (myös englannintorvi) / Sanna Niemikunnas\*\*  
(myös englannintorvi)  
(\*soolo-oboisti)

## **KLARINETTI / KLARINETT / CLARINET**

Christoffer Sundqvist, 1.\* / Han Kim, 2.\* / Fátima Boix Cantó \*\* (myös Es-klarinetti) /  
Giuseppe Gentile \*\* (myös bassoklarineti)  
(\*sooloklarinetisti)

## **FAGOTTI / FAGOTT / BASSOON**

Otto Virtanen, 1.\* / Jussi Särkkä, 2.\* / Tuukka Vihtkari /  
Arvid Larsson \*\* (myös kontrafagotti)  
(\*soolofagotisti)

## **KÄYRÄTORVI / VALTHORN / FRENCH HORN**

Jukka Harju, \* / József Hárs, \* / Satu Huuskonen, II / Tommi Hyytinen  
/ Péter Jánosi / Esa Tukia  
(\*soolokäyrätorvensoittaja)

## **TRUMPETTI / TRUMPET**

Jonas Silinskas, 1.\* / Tomas Gričius, 2.\* / Jouko Harjanne, I / Jorma Rautakoski, I /  
Miikka Saarinen, II / Atsuko Sakuragi  
(\*soolotrumpetisti)

## **PASUUNA / BASUN / TROMBONE**

Darren Acosta, 1.\* / Ricardo Pedrares Patiño, 2.\* / Line Johannesen  
(\*soolopasunisti)

## **BASSOPASUUNA / BASBASUN / BASS TROMBONE**

Matthew Winter

## **TUUBA / TUBA**

Anders Eikefjord Hauge

## **PATARUMMUT / PUKOR / TIMPANI**

Kazutaka Morita, I / Naoki Yasuda, II

## **LYÖMÄSOITTIMET / SLAGVERK / PERCUSSION**

Jani Niinimäki, I / Jerry Piipponen, II / Antti Ohenoja, vt.

## **HARPPU / HARPA / HARP**

Sivan Magen

## **KOSKETINSOITTIMET / TANGENTINSTRUMENT / KEYBOARDS**

Jouko Laivuori

I äänenjohtaja / stämledare / principal

II varaäänentohtaja / vicesämledare / subprincipal

\*\* erikoispuhallinsoittaja / blåsinstrument / special wind instrument soloist

**INTENDENTTI / INTENDENT / GENERAL MANAGER**

Tuula Sarotie

**APULAISINTENDENTTI /  
BITRÄDANDE INTENDENT /  
ORCHESTRA MANAGER**

Sanna Moilanen

**TUOTTAJA / PRODUCENT / PRODUCER**

Päivi Juvonen

**VASTAAVA TUOTTAJA, VIESTINTÄ /  
EXEKUTIV PRODUCENT, KOMMUNIKATION /  
EXECUTIVE PRODUCER, COMMUNICATION**

Satu Kahila

**VASTAAVA TUOTTAJA, MARKKINOINTI /  
EXEKUTIV PRODUCENT, MARKNADSFÖRING /  
EXECUTIVE PRODUCER, MARKETING**

Satumaija Peltoniemi

**VASTAAVA MUSIIKKITUOTTAJA /  
EXEKUTIV MUSIKPRODUCENT /  
EXECUTIVE MUSIC PRODUCER**

Laura Heikinheimo

**NUOTISTONHOITAJA / NOTBIBLIOTEKARIE /  
MUSIC LIBRARIAN**

Sebastian Djupsjöbacka

**ORKESTERIJÄRJESTÄJÄT / ORKESTERINSPICIENTER /  
ROAD AND STAGE**

Heikki Tikka

Mikael Tiittanen

---

**TOIMITUS** Sirpa Hietanen ja Satu Kahila **TAITEILIJAESITTELYT** Kimmo Korhonen  
**KÄÄNNÖKSET** Jan Granberg (ruotsi) ja Susan Sinisalo (englanti)  
**LAYOUT** Heidi Grönroos ja Ili Marttinen **TAITTO** Olli Aittoniemi **PAINO** Grano